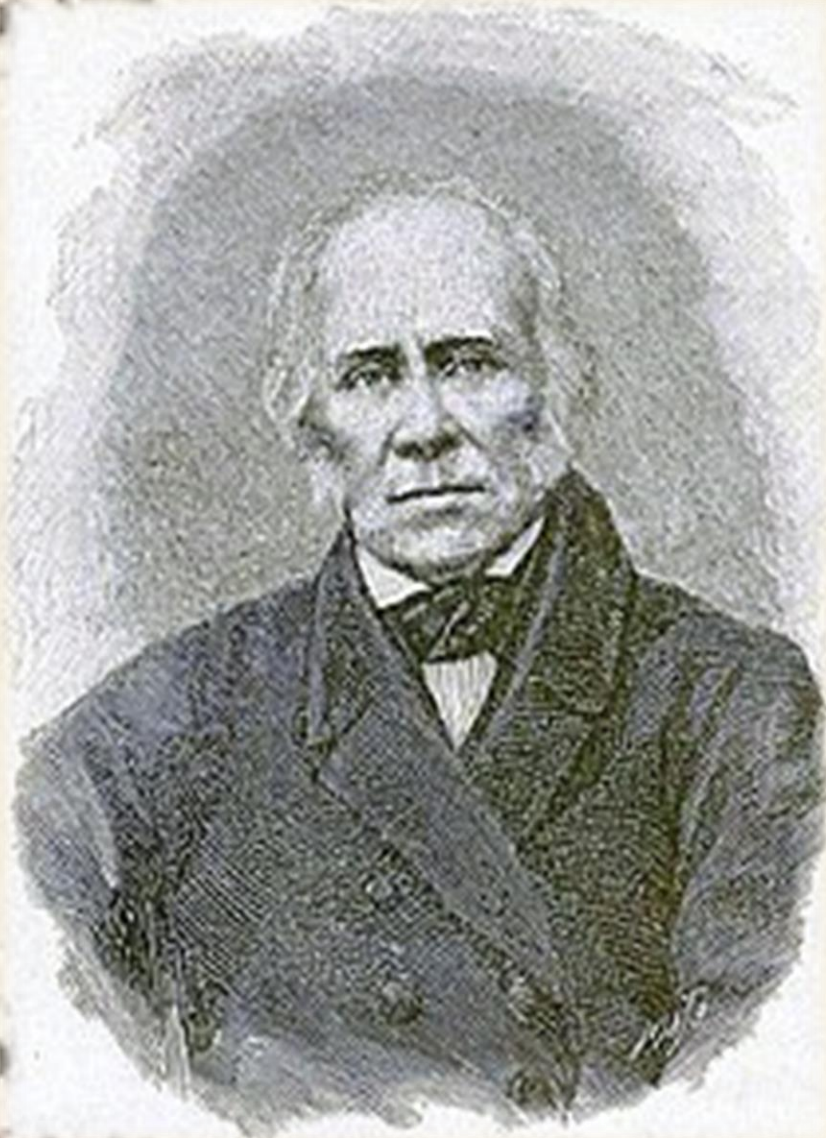

*Український
Ломоносов
(В. Н. Каразину
– 245 років)*

*«Блажен уже стократно,
що випадок дав мені
можливість зробити
хоча б найменше добро
любій моїй Україні»*

Василь Каразін

Василь Назарович Каразін.

Дослідник та громадський діяч, учений-енциклопедист, винахідник, реформатор, ініціатор створення першого в Європі Міністерства народної освіти, засновник Харківського університету.

Сучасники й шанувальники таланту Василя Каразіна назвали його «українським Ломоносовим».

*Народився Василь Каразін
30 січня 1773 в с. Кручик на
Слобожанщині (тепер
Харківська область). Батько,
офіцер російської армії,
походив з грецького роду
Караджі, мати — з козацької
родини Ковалевських.*

*Згодом Каразін напише: «народився у
простій хаті селянина нашого Минченка, позаяк
дім батька мого ще не було збудовано, названий був
Богданом, а у хрещенні ім'я це замінено Василем».*

Мати нарекла його Богданом на честь Хмельницького. Її прадід Іван Ковалевський був генеральним осавулом – одним із найближчих радників гетьмана. Командував кіннотою у його війську. Та в святцях круцицького священника імені Богдан не було, й він охрестив новонародженого Василем.

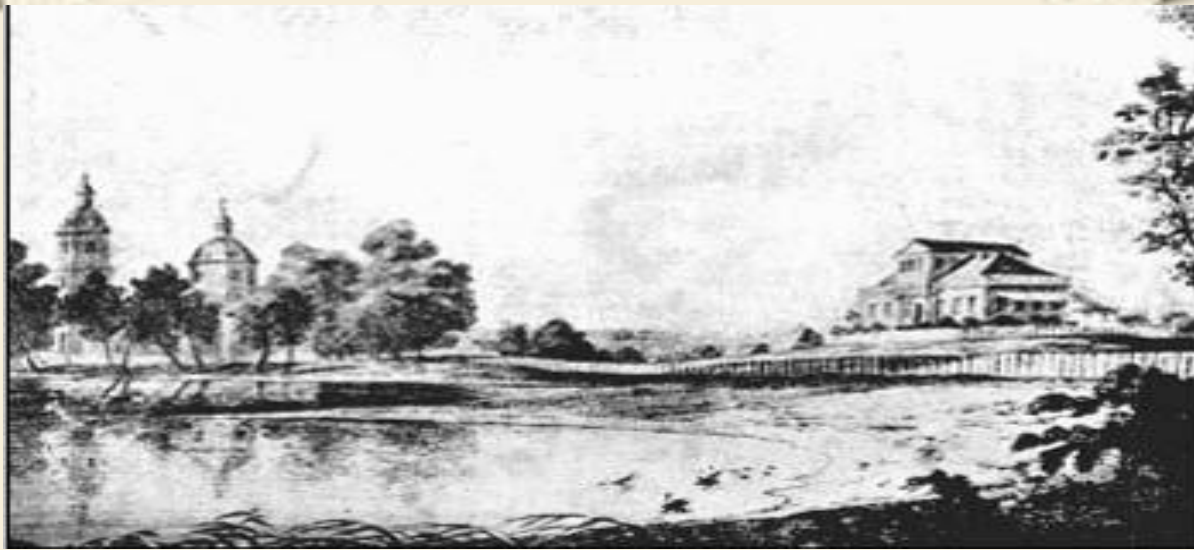
До 10 років Василь навчався в маєтку батька. Ще за життя батька В. Н. Каразін був зарахований до приватного пансіону Х. І. Фільдінга у Кременчуці, з 1783 р. навчався у харківському приватному пансіоні І.П.Шульца.

*Після смерті батька
родина переїхала до
Вільшани, де в будинку
вітчима Каразін часто
зустрічався з Григорієм
Сковородою. Дитячі
спогади про це
знайомство Василь
Назарович проніс через
усе життя.*

*У 1791 р. переїхав до
Петербурга та вступив до
лав лейб-гвардії
Семенівського полку. Живучи
у столиці,
В. Н. Каразін відвідував
лекції в Тірничому корпусі,
де опановував математику
та науки природничого
циклу, оволодів латиною,
німецькою та французькою
мовами.*

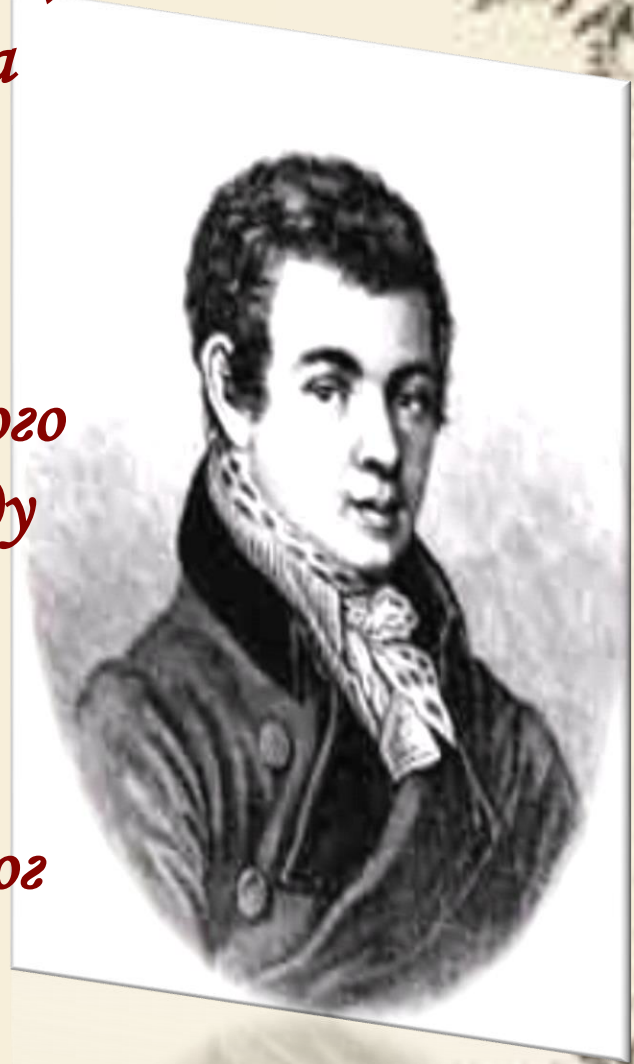
Восени 1795 р. Василь Назарович залишив військову службу, щоб «вивчати Росію і займатися точними науками». Він оселився у своєму маєтку в селі Кручик, де одружився з дівчиною-кріпачкою.

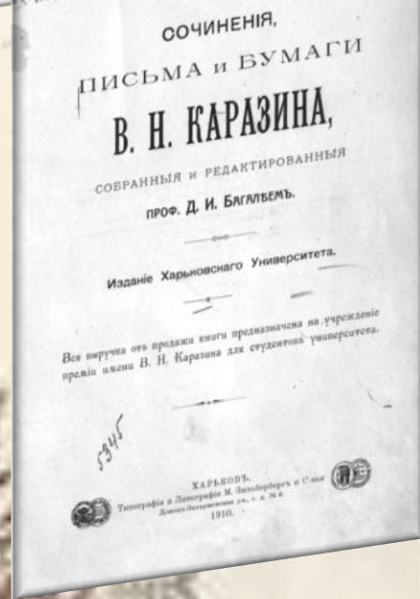
Кілька років Василь Назарович жив замкнуто, ведучи наукову роботу і практично не виїжджаючи за межі повіту. Переконалий «західник», В. Н. Каразін мріяв назавжди виїхати за кордон..

Але покинути межі Російської імперії без спеціального дозволу імператора було неможливо. У серпні 1798 року він із вагітною Домною та слугою Остапом намагається втекти за кордон. Але під час спроби перейти Німан на кордоні з Пруссією їх перестриває драгунський роз'їзд. Усіх трьох кидають до в'язниці у Вільні – теперішньому Вільнюсі. Дружина помирає в тюрмі разом із дитиною.

Випереджаючи офіційне донесення, Василь Назарович написав листа до імператора Павла з поясненням своїх намірів .

Сміливість вчинку шляхтича спонукало Павла I до несподіваного рішення: Каразін отримав посаду в державній скарбниці . Нова служба потребувала постійної роботи в Московському та Петербурзькому архівах і педагог використовує цю обставину для збирання матеріалів з історії Росії.

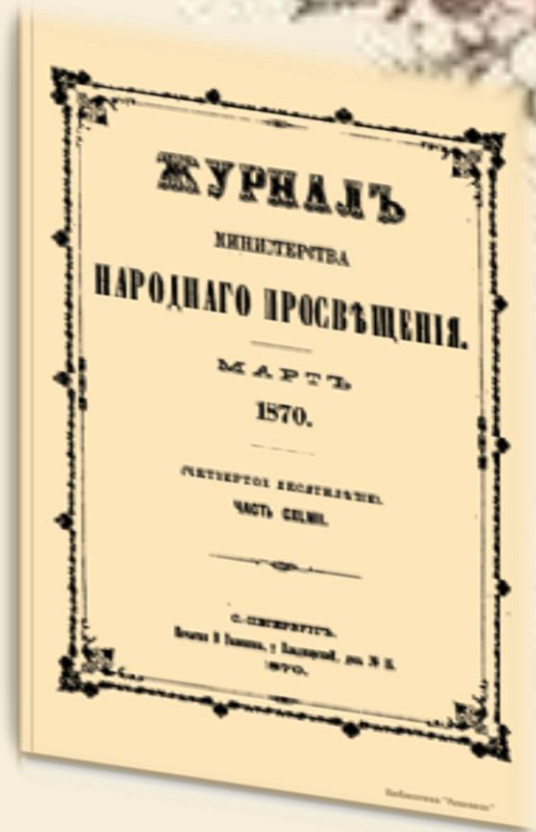

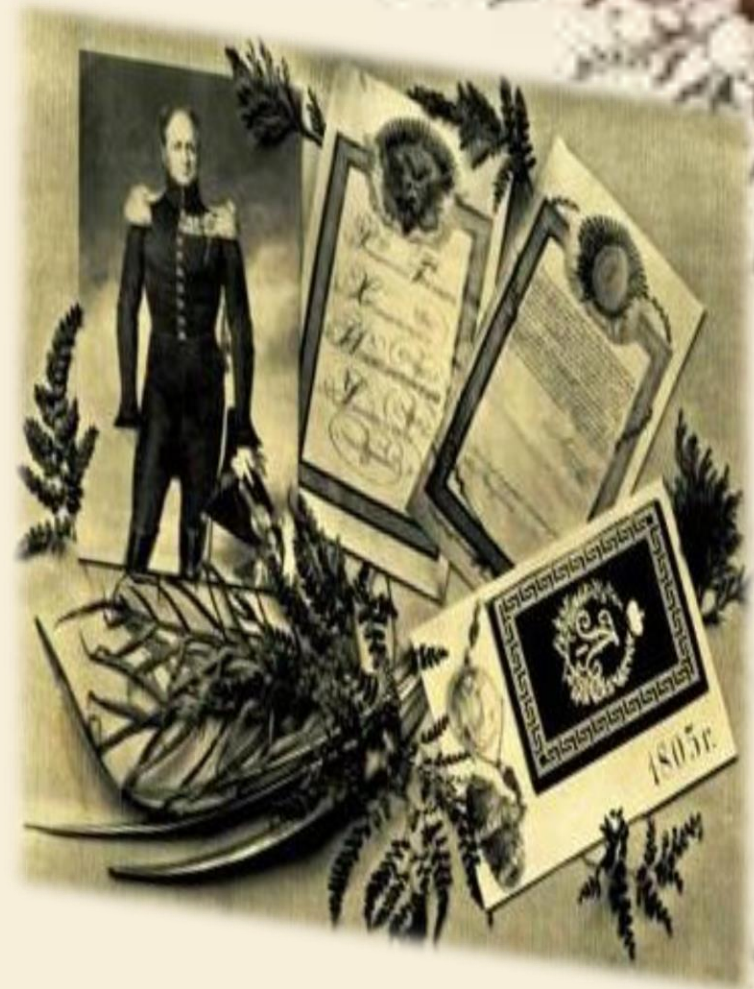
З лютого 1800 р. Каразін «был произведен в канцелярию государственного казначея и главного медицинской коллегии директора барона Васильева, коллежским переводчиком». Водночас Василь Назарович наполегливо займається науковою роботою. Результатом його майже трирічних пошуків у архівах Петербурга й Москви стала, зокрема, оригінальна праця «Історія медицини в Росії».

*У березні 1801 року
В.Н.Каразін звернувся до Олександра
І з листом, у якому виклав широку
програму необхідних для країни
перетворень, а також говорив про
необхідність «поступово скасувати
кріпосне право і дозволити селянам
мати власність». Ознайомившись з
листом, імператор зробив Каразіна
своїм радником.*

*Саме в цей період Каразіну і вдалося заснувати
Міністерство просвіти. Та найбільшим
досягненням на ниві просвітництва стало
відкриття Харківського університету.*

Ним було проведено велику роботу з підготовки громадської думки, збору коштів, необхідних для відкриття університету. Василь Назарович наполягав відкрити бібліотеку, де були б книжки з усіх галузей діяльності майбутнього університету

24 січня 1803 року уряд видав указ, яким дозволяв відкрити університет у Харкові.

Вчений розробив "Положення про Харківський університет", де в 46 параграфах детально описав структуру майбутнього навчального закладу, його матеріальну базу, визначив джерела фінансування, шляхи набору студентів, передбачивши місце і спланувавши відкриття університетської бібліотеки.

Установча грамота імператора Олександра І про заснування Харківського імперського університету у 1804 році.

Харківський університет

Структуру і профіль університету вчений розробив самостійно й оригінально. Бібліотека Харківського університету стала, в подальшому, місцем передової комунікативної думки у масштабах всього Слобожанського регіону.

Василь Каразін перебуває з 1804 року у своєму запущеному маєтку в Кручику. Тут він побудував першу школу для селян, звільнив своїх кріпаків від визискувань духовенства, передав селянам у спадкове володіння землю. Тут вдруге одружується. Його дружиною стає Олександрівна Бланкеннагель.

*Дідом Олександрю був історик Іван
Голіков. Згодом його велика бібліотека,
що налічувала близько півтисячі
друкованих і рукописних книг, перейшла
до Василя Каразіна. А ще він передплачує
багато наукових журналів.*

В. Н. Каразін був ініціатором створення першого в Україні науково-технічного товариства — Філотехнічного. У січні 1813 р. вчений проголосив свою знамениту «Доповідь про необхідність за теперішніх обставин посилити домоводство». Вчений звернув увагу на тяжкий стан вітчизняного господарства. Він закликав дворян до інтенсифікації діяльності своїх маєтків, розвитку промисловості, підвищення продуктивності праці.

У 1820–1821 за критику існуючого суспільного ладу Каразін був ув'язнений у Шліссельбурзькій фортеці. Після звільнення жив під наглядом поліції у своєму маєтку.

Найкращу оцінку практичній та науковій діяльності Василя Каразіна дав О. І. Герцен в своєму «Колоколі», де писав: «Невтомна діяльність Каразіна і глибочезна, наукова освіта його були вражаючими: він був астрономом, хіміком, агрономом, статистиком... моторним чоловіком, який вносив у будь-яке питання зовсім новий погляд і цілком правильне домагання».

*Період домашнього
заслання виявився дуже плідним
Саме завдяки його відкриттям
та винаходам збудовано перший
у світі катер із двигуном, що
працює по типу реактивного
водомета, одержано водостійкий
цемент, досконалі методи
обробки шкіри, дешеві якісні
барвники з відходів .*

*Як хімік-фармацевт Василь Назарович був
автором ліків від холери та інших хвороб.*

Ось лише перелік його наукових зацікавлень та отриманих результатів винахідництва:

- отримання селітри через електроліз ;*
- розробив проєкт устаткування для видобування електрики з верхніх шарів атмосфери за допомогою аеростата;*
- удосконалив технологію виробництва спирту, виготовлення мила з тваринного жиру, виробництва яскравих бездимних свічок, обробки шкіри;*
- вивів нові сорти пшениці, жита, ячменю;*
- пропагував вирощування і вживання картоплі;*
- знайшов спосіб спалення дерева на вугілля, одержування з нього смоли, дьогтю, скипидару;*
- розробив виготовлення водонепроникного цементу.*

Вчений дослідив вплив електрики на процеси бродіння і відкрив технології консервування й висушування плодів водяною парою, винайшов метод бальзамування тварин, дослідив лікувальні води Полтавщини.

*Въ Обществу Харьковскаго Км.-
всегома почитателно вносимъ
Отецъ и сеструмъ совѣстител
семъ камемъ, С. С. и К. Василій Карзинъ
1838го года, Февраля 24го д.*

В 1838 р. В. Н. Карзін запропонував проєкт парового опалення, випередивши в цьому Кінферлінга.

Систематично й безперервно вчений проводив науково–дослідну роботу, перетворивши село Кручик у справжню лабораторію. Там він уперше в Україні відкрив метеорологічну станцію, вивів перший на Харківщині морозостійкій сорт абрикоса, розробив конструкцію молотарки.

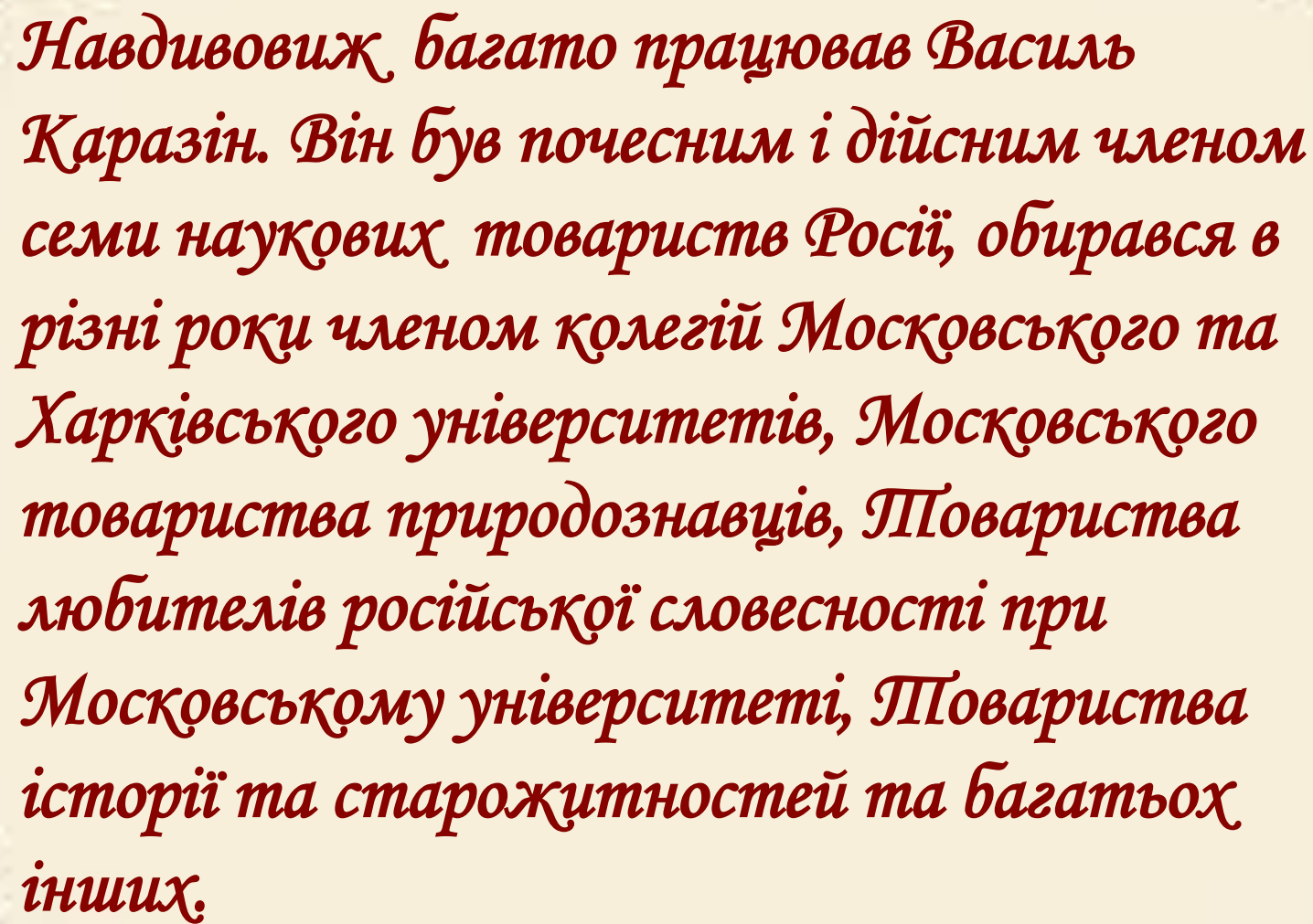

Перша в Україні метеорологічна станція

Загалом В. Н. Каразину належить 40 винаходів, які стосувалися різних галузей виробництва і технологій.

Варто згадати ще про один цікавий факт. Виконуючи «досліди спалення вугілля з розрахунком», В. Н. Каразін на початку 1823 р. добув алмаз на два роки раніше, ніж це вдалося здійснити іноземцям.

Навдивовиж багато працював Василь Каразін. Він був почесним і дійсним членом семи наукових товариств Росії, обирався в різні роки членом колегій Московського та Харківського університетів, Московського товариства природознавців, Товариства любителів російської словесності при Московському університеті, Товариства історії та старожитностей та багатьох інших.

Каплиця, у котрій був похований Василь Каразін

Наприкінці життя у В. Н. Каразіна виникає думка перетворити Крим на європейський центр виноробства. В Ялті вчений застудився, однак поїхав до Миколаєва, де працював його син. Там він і помер 16 листопада 1842 р. В Миколаєві його й поховали.

Особняк Миколи Кумані у Миколаєві, в якому помер Василь Каразін

Увічнення пам'яті

Каразін автор ряду важливих відкриттів у галузі техніки, хімії, агрономії, селекції. Йому належать близько 60 наукових праць. У Харкові та с. Кручику Василю Назаровичу Каразіну встановлено пам'ятники.

*Харківський національний університет імені
Василя Назаровича Каразіна сьогодні*

2011

2011

2011

2011

*Пам'ятна дошка
Василію Каразіну*

Пам'ятник Каразіну в с. Кручик

*Пам'ятна дошка на будівлі
Харківського університету
ім. Каразіна*

Монумент біля головного входу до університету

«7(29) січня 1805 р. у цьому будинку почав працювати Харківський університет, заснований за ініціативи видатного просвітителя Василя Назаровича Каразіна».

Меморіальна дошка в пам'ять заснування Харківського університету відкрита на будівлі, в якій він колись містився (вул. Університетська, 16).

Монети України

Срібло.

200 років Харківському національному університету ім. В.Н. Каразіна.

Дата випуску: 05.10.2004 р.

Тираж 7 тис. шт.

Номінал: 5 грн.

На честь Каразіна
названо астероїд 6547

Василькаразін.

(6547) Vasilkarazin

Астероїд

Період обертання: 1480 днів

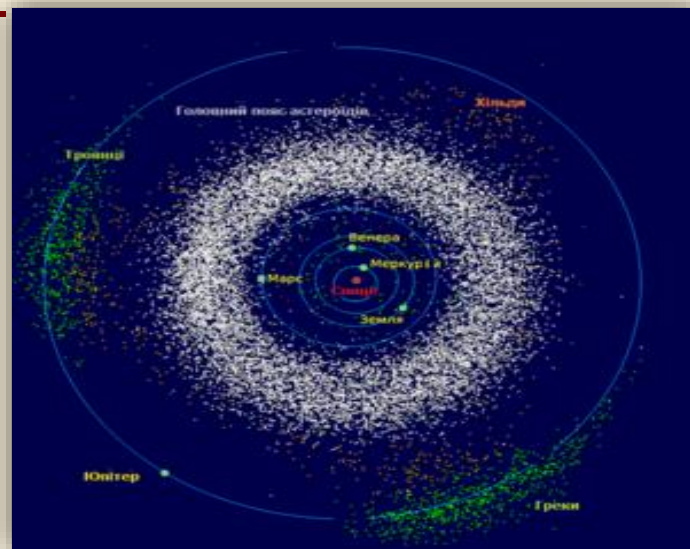
Відкриття: 2 вересня 1987 р.

Абсолютна зоряна величина: 14,5

Обертається навколо: Сонце

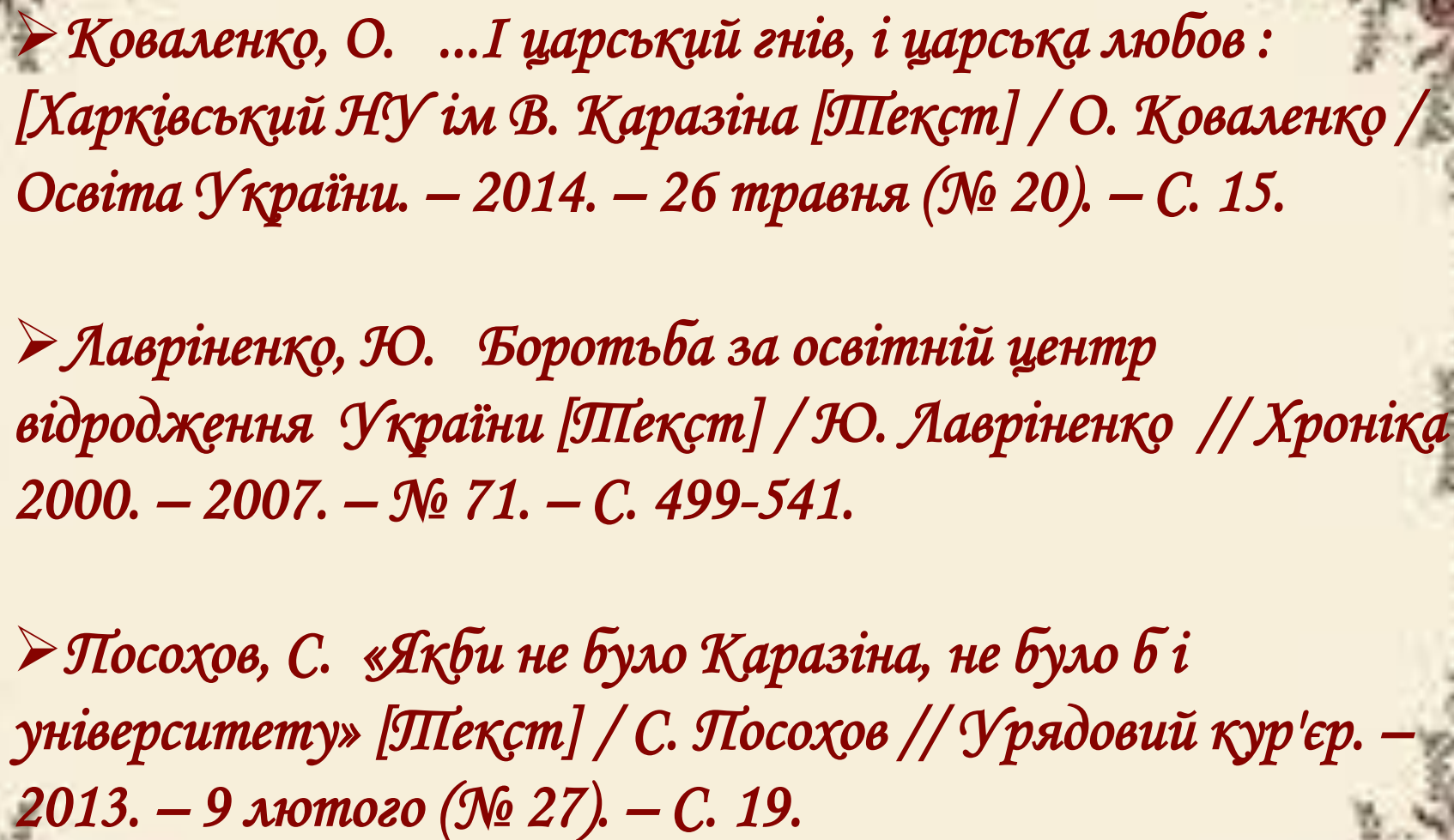
Група астероїдів: Пояс астероїдів

Відкривач: Людмила Іванівна Черних

Відомості про вченого, які є у фондах НТБ:

- *Глущенко, В. В. Василь Каразін - як економіст [Текст] / В. В. Глущенко // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 141-148.*
- *Журавлева, М. Василь Назарович Каразин (1773-1842), основатель университетской библиотеки : К 210-й годовщине открытия Центральной научной библиотеки Харьковского национального университета им.В.Н.Каразина [Текст] / М. Журавлева, Н. Березюк // Бібліотечний форум України. – 2015. – № 1. – С. 61-65.*

-
- Коваленко, О. ...І царський гнів, і царська любов : [Харківський НУ ім В. Каразіна [Текст] / О. Коваленко / Освіта України. – 2014. – 26 травня (№ 20). – С. 15.
 - Лавріненко, Ю. Боротьба за освітній центр відродження України [Текст] / Ю. Лавріненко // Хроніка 2000. – 2007. – № 71. – С. 499-541.
 - Посохов, С. «Якби не було Каразіна, не було б і університету» [Текст] / С. Посохов // Урядовий кур'єр. – 2013. – 9 лютого (№ 27). – С. 19.

Використані електронні ресурси

- Каразин Василь Назарович (1773-1842) [Електронний ресурс] // PROSTIR, MUSEUM: веб-сайт. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://prostir.museum/ua/post/27670> (дата посещения: 15.01.18). – Загл. с екрана.
- Каразин Василь Назарович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Каразин_Василь_Назарович&stable=0&redirect=no (дата звернення: 15.01.18). – Загол. з екрану.
- Квасниця, І. Ю. Каразин Василь Назарович [Електронний ресурс] / І.Ю. Квасниця // Західно – Українська Асоціація «Спадщина України»: веб-сайт. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://www.spadshina.com/info/> (дата звернення: 15.01.18). – Загол. з екрану.

➤ Каразін Василь Назарович [Електронний ресурс] // Освіта.іа : веб-сайт, - Електронні текстові данні. - Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/1219/> (дата звернення: 24.01.18). - Загол. з екрану.

➤ Каразін Василь Назарович [Електронний ресурс] // Видатні особистості: веб-сайт.- Електронні текстові данні.. - Режим доступу: http://novopetrivske-osoba.edukit.mk.ua/vidatni_geografi/karazin_vasilj_nazarovich/ (дата звернення: 24.01.18). - Загол. з екрану.

Дякуємо за увагу!

*Васюта С. О., провідний бібліотекар
відділу обслуговування навчальною літературою
Науково-технічна бібліотека
Вінницького національно технічного університету
library@vntu.edu.ua*

